

המחשבה הצבאית הסוביאטית לאחר סטלין

מאת מ. גלאי

עובדה מעניינת היא כי תהליך הסרת העטרה מסטלין בתחום הצבאי — לעומת מעמדו הקודם כגאון צבאי מוכר ע"י הכלל — החל עוד לפני אותה ועידת העשרים הנודעת של המפלגה הקומוניסטית בכרה"מ בה הושמע לראשונה בפומבי הערעור על גדולתו כשליט ומחנך. אכן, כתוצאה מכך היה תהליך ירידתו מ"אגרא רמה" הצבאית איטי והדרגי יותר מזה שנתרחש לגביו בשטחים המדיני, התרבותי והרעיוני. עדות בולטת לתהליך האמור שימשו שני המאמרים שנכתבו — האחד ע"י המרשל סוקולובסקי והשני ע"י המרשל רוטימסטרוב (הידוע כמפקד גייסות-שריון מתקופת מלחמת העולם השנייה) — בראשית 1955. שניהם נתפרסמו בביטאון הרשמי של הצבא הסוביאטי, "הכוכב האדום": האחד ב-23 בפברואר (לקראת "יום הצבא האדום" השנתי), והשני ב-24 במאָרס; דהיינו, כשנה לפני ועידת העשרים. עם התפרסם מאמרים אלה הופיע ממילא הצורך בבדיקה-מחדש של ההנחות התיאורטיות עליהן היתה מושתתת ההלכה הצבאית הסוביאטית, זו אשר כונתה כרגיל בשם "התואר", "סטלינית". ניתוח ליברלית של התיאוריה הצבאית הסוביאטית אשר היתה קשורה בשמו של סטלין, מראה בעיניו עד כמה הפכה עם מותו, בדיקה-מחדש כזו להכרחית.

אופיה של המורשת הסטלינית

אחדים מן הקיום האופייניים לתורה הצבאית הסוביאטית בכללה — ועל כן גם לנוסחאות-המחשבה החדשות או המתוקנות המופיעות בזמן האחרון — נובעים לא ספק מן הרצון להגדיר את גורמי היסוד ותהליכי היסוד במלחמה אחרת מכפי שנהגו או נהגים מנסחי התיאוריה-הצבאית ה"בורגנית". כך, את השקפתו של סטלין עצמו על המלחמה הגדירו תיאורטיקאים צבאיים סוביאטיים בתור "שיטת תורת התקיות-הפנימית של תהליכי מלחמה, ושל המתודות להכנה לקראתה, ולניהולה במצב ההסטורי הנתון".

את תפישת-היסוד של הדוקטרינה-הצבאית הסוביאטית הגדיר בשעתו פרונז' (הקומיסר-העממי לענייני צבא שירש את מקומו של טרוצקי — ואשר במידה רבה צר את צורתו של הצבא הסוביאטי בסוף שנות ה-20 ובשנות ה-30): "זהי תורתו של צבא, הקובעת את מהותם וטיבם של הכוחות המזוינים, את דרכי אימונו ואת ההנהגה עליו בקרב — והי מושתתת על השקפות היסוד לגבי אופים של התפקידים שלפני אותו צבא והדרכים למילויים".

בתקופה שאחר מלחמת העולם החלה מסתמנת

במערכות המדע-הצבאי הסוביאטי סתירה לא-קלה: מצד אחד נדרש עתה ממנו לקבוע חוקים מסוימים, אשר אין-לסתרם, השולטים במלחמה; ואילו באותו זמן עצמו ציינו תיאורטיקאים סוביאטיים (שפעלו לפי הנחייתו הישירה של סטלין) לגנאי את חבריהם-למקצוע ה"מדעיים-כביכול, הבורגנים" על נסיונן-תייהם-הם להגדיר עקרונות קבועים של מלחמה. אין להבין לסתירה זו אלא אם נשכיל להבין את העובדה כי כל גילוי של "מדע צבאי" מוגדר ע"י התיאוריה הצבאית הסוביאטית כ"נכון" או כ"מוטעה ופסול" — וזאת לפי מוצאיה: אם בעליו בא מכות-מדרשה של המחשבה-הצבאית הסוביאטית — או מזה של המחשבה-הצבאית ה"בורגנית", לפיכך הוכרוזו ע"י סטלין עצמו, כל ההשפעות ושרידי-הביטוי של התיאורטיקאים הצבאיים ה"מערביים" — בין אלה הקלסיים ובין אלה של ימינו-אנו — כדברים הנוגדים את המדע, כמזיקים לצבא הסוביאטי. ההנחה שהוצאה בסוף שנת ה-40 קבעה כי זה מומן אבד הכלח על המשנות הריאקציוניות של קלאוזביץ, מול-טקה, שליפן ואחרים, וכן על ה"דוקטרינות כביכול" של פולר, לידל-הרט, דוא, גודריאן, דא-גול ואימנס-ברגר. כן הותקפו — באותן הנמקות עצמן המצביי-אים העיקריים שבמלחמת העולם השנייה; וביחוד

מרשל, איינהאואר באַדלי — והמפקדים הגרמניים בראוכיץ, מנשטיין וגודריאן.

בהנחותיו אלו של סטלין באו לתמוך, בשנים של-
אחר מלחמת העולם השנייה, מחקרים תיאורטיים רבים
אשר נועדו לגלות את ה"מוטעה והבלתי מדעי שב-
גישתה של התיאוריה הצבאית המערבית" הן הקלסית
והן החדשה. רובה של הבקורת כוון כנגד קלאוזביץ,
אשר את טעותו העיקרית ראו באינדטרמיניזם הפילוז-
ופי — אשר לעומתו נהגו להציב את החוקיות
הפנימית הדטרמיניסטית בחזיונות המלחמה, אשר
אותה גילה המדע הצבאי הסוביאטי. באותו זמן עצמו,
החלו מגייסים לתמיכה בהנחותיו של המדע הצבאי
המרקססטי גם את התיאוריה הצבאית הרוסית של
זמנים עברו; ודמויות רוסיות היסטוריות, כפטר
הגדול וכסוכורוב הועלו על נס כתורמי תרומות
נכבדות למדע הצבאי הכללי; ואילו סטלין עצמו
הוכרו כמייסדו של המדע הצבאי הסוביאטי — מדע
אותו ראה הוא כדבר חדש בתכלית, ושלא נשתורו
לתוכו אלא אחדות מן המשוכחות שבמסורות-הצב-
איות של העבר.

יצוין, כי עם כל המגמות ה"מיוחדות" שבדוקטרינה
הצבאית הסוביאטית שלפני מלחמת העולם השנייה,
לא הגיעה היא מעולם לשלילה והתבודדות כה כלליות
ומוחלטות ביחסה אל מקורותיו הכלליים של המדע-
הצבאי. באותן שנים השתמשה הדוקטרינה-הצבאית
הסוביאטית שימוש רחב בתיאוריה הצבאית הכללית
וניסתה לסגל את העיקרים שהוגדרו ע"י קלאוזביץ,
מולטקה, ההיסטוריון דלבריוק ורבים אחרים לצרכיה
היא — כפי שעשתה גם ברעיונות מבצעיים רבים של
תיאורטיקאים חדשים מארצות זרות.

מקורותיו של המדע הצבאי הסוביאטי

אכן, מאז מלחמת העולם השנייה עמלו התיאורטי-
קנים הצבאיים הסוביאטיים לגלות שרשים היסטוריים
להשגותיהם ולכוון את סמכותו — ואת מקוריותו —
של המדע הצבאי הסוביאטי. כל זמן שהדבר נגע רק
בסוגיות ברמה-האופרטיבית, ובעניינים הטקטיים
שבדרג-גבוהה, הלך העניין למישרין למדי, ומבלי
שתהיה לכך כל השפעה מזקת על היישום השימושי
של התיאוריה. על כך הקלה גם העובדה כי הטיפול
באמנות-האופרטיבית כבנושא בפני-עצמו, תופס רמה
משלו — בין זו של איסטרטגיה מצד אחד ובין זו
של הטקטיקה מצד שני — הוא קו המציין את
התיאוריה הצבאית הסוביאטית, אשר ירשה אותו מן

הצבא הרוסי הישן (שהוא ינק אותה מתורת הצבא
הגרמני-הקיסרי ומטה-הכללי). במידה שהמדובר הוא
באורחי-המעשה של פיקוד על צבאות, ושל אימונם,
לא רבים הם הסימנים אשר בעזרתם ניתן יהיה
להבחין מיומי היה אביהן-מולידן של ההנחות האו-
פריטיביות והטקטיות השונות. התיאוריה של אמנות
המלחמה, והטקטיקה של פעולות-קרב, עובדו בהתאם
לדוגמאות המצויות ע"י אוצר התיאוריה הצבאית
המשותף-לכל, או לאור הנסיונות האישיים שגרכשו
במהלך מלחמת העולם השנייה. ברם, עלימנת לבסס
את טענותיהם למקוריות היה על סטלין ועל שאר
התיאורטיקנים הסוביאטיים לתרום דבר-מה בתחום
הגבוה-ביותר של התיאוריה הצבאית: בתחום האי-ס-
טרטגיה. תרומה כזו העלתה בימי מלחמת העולם,
בצורת הנחות-מנוסחות בענין "גורמי-קבע", הממל-
אים תפקיד מכריע במהלכה של מלחמה — דהיינו,
בענין עקרונות-יסוד (כפי שודאי היו מגדירים את
הדבר במחשבה הצבאית ה"מערבית").

התפתחות בראית גורמי-הקבע

סטלין — בהופיעו מטעם התיאוריה-הצבאית הסו-
ביאטית — חילק עקרונות-יסוד אלה לראשוניים
ומשניים, או — קבועים מזה וארעיים מזה. הגורמים
הראשוניים כוללים: 1. יציבות ה"עורף"; 2. רוח

כשם שעל הטקטיקה-המדינית הנקוטה ע"י הממשלה
הסוביאטית ויחסי החוץ שלה עברה תמורה בולטת
ומרחיקה-לכת בשנים שאחר מותו של סטלין, כן נראו
סימנים מפורשים גם לשינויים נרחבים בתפישות-היסוד
האופרטיביות והאיסטרטגיות — ובראש-וראשונה בהערכות
הטכניות המקובלות בצמרת הצבא הסוביאטי לגבי האפי-
שרי (הבלתי אפשרי) במסגרת המלחמה-החדשה. מובנת
מאליה ההתעניינות הערה הנודעת לנושא זה, של שינויי-
ערכים בדוקטרינה הצבאית הסוביאטית, מצד הנהגות
הצבאות הגדולים של ה"מערב", אשר לגביהן אין ענין
זה בגור "אקדמי" כלל-וכלל. אמנם, עם קצבה המהיר של
התפתחות הצבאית הטכנולוגית שומה עלינו להניח כי
שינוי רודף שינוי, וכי לא רק כל שנה, אלא אולי אף
כל חודש מכניס תיקונים מסוימים בתפיסות המקובלות.
אך אין ספק כי אותה סקירה נרחבת (מאת מ. גלאז)
שנתפרסמה בירחון הצבאי הידוע "ארמי" — ואשר
תמציתה מוגשת בזה, העלתה מספר מגמות אשר יתכן
אמנם כי הוסיפו-והתפתחו מאז היכתב הסקירה אך
בעיקרו-של-דבר יפה תוקפן גם כיום.

הגייסות וה"חזית הפנים"; 3. מספר הדיביזיות ואי-
כותן; 4. הציוד; 5. איכותו וכושרו של סגל הפי-
קוד. כל הגורמים האחרים — כגון: מרחב, אקלים
או נסיון — היו בגדר נתונים משניים; ובין הללו
צוינה ההפתעה כחשוב שבהם.

תיאורטיקנים סוביאטיים הטעימו את חשיבותם
המכרעת של הגורמים הראשוניים הנ"ל בשביל זכיה
בנצחון, והם ציינו את ערכם החולף של הנתונים
האחרים, המשניים — בתנאי שנעשה הכל בשביל לודא
כי אמנם אפשר יהיה להם, לגורמים-הראשוניים,
להשפיע את מלוא השפעתם. התמוטטותה, בחזית
הרוסית ב-1941, של "מלחמת הבזק" הגרמנית —
המושחתת על יסוד ההפתעה — מובאת על ידם
כדוגמה לאותה דרך בה פועלים גורמי-הקבע את
פעולתם. הגדרת הגורמים הכלליים הנ"ל כגורמים-
ראשוניים הנה מאלפת ביותר, שכן עשויה היא יותר
מכל דבר אחר, להראותנו את אופיה הצר והשימושי
של התיאוריה-הצבאית הסוביאטית. שהרי תיאוריה
זו הנה רק בגדר הלכה-צבאית מובהקת — ולא בגדר
מדע. האמת היא כי אותה תפיסה של הלכה-צבאית
שעוצבה ע"י מולטקה בשעתו ואשר פרונוצ' סגל
אותה בשנות-העשרים של מאה זו לצרכי הצבא-
האדום — היא הקובעת אופיה של תיאוריה זו, אשר
נוטלת נתונים מוגדרים-במדויק מבית האוצר הכללי
הכל-כולל של הנחות ומתודות מופשטות. אותם גור-
מים נועדים ליישום-שימושי במסיבות מציאותיות
ידועות, ברמה טכנית נתונה, במסגרת צבאית או
מדינית מסוימת — ובשביל צבא אשר מציינים אותו
קווי-אופי לאומיים מסוימים. על-כן הלכות-צבאיות
מסויגות כרגיל ע"י הקשר שביניהן לתנאים-
הלאומיים.

אם נזכיר לעצמנו את הזמן שבו הוגדרו חמשת
עקרונות-היסוד הסוביאטיים העוסקים באותם חמשת
גורמי-קבע (והלא הם הושמעו לראשונה ע"י סטלין
בפברואר 1942 — דהיינו, בעת-ובעונה-אחת עם
הייצוב היחסי של החזית הסוביאטית לאחר המפלות
שבאו בעקבות הסתערותו הפתאומית של היטלר) —
כי אז יתברר לנו אופים השימושי והמותנה-במסיבות.
אותה שעה כבר חדל גורם ההפתעה מלהיות בעל
חשיבות מכרעת. לעומת זאת, יציבותו של העורף,
מצבה של רוח-הצבא, מספרם ואיכותם של הגייסות,
אופי הציוד ויכולתו של הסגל-הפיקודי — הם-הם
שהיוו, בעיקרן, את נקודות התורפה אשר איפשרו
ל: להיטלר, לזכות בנצחונותיו ההתחליים ואשר

הביאו את ברית-המועצות עד לסף השואה. פריקת-
העול ע"י מאות-אלפי חיילים, הלכי-הרוח התבוסניים
בתוך המדינה, איכותם הירודה של דיביזיות סוביא-
טיות, והמחסור בציוד (שבמידה רבה נבע מן האבי-
דות במלחמה) — הלא הן-הן שהיו נקודות התורפה
המותשיות הראשיות שעליהן נחוץ היה עתה להתגבר.
ואמנם, גבור-גברו עליהן במהלכה של המלחמה; אלא
שאותם עקרונות-בפועל, שהכרחי היה לנהוג לפיהם
בשביל להשיג כל אלה במסיבות ששרדו אותה שעה
— הוצגו מאז כחוקים מוחלטים שאין-לשנותם, שיש
לנהוג לפיהם בכל זמן ואתר. יתר על כן, משנה-תוקף
נודע להם כשל העובדה כי סטלין הוא שקבעם;
וכתוצאה, הוסיפו הם, עד למותו, לשמש כהשקפת-
עולם כלתי-משנתנית ובסיסית של המדע הצבאי
הסוביאטי — אף כי התפתחותם המהירה של אורחי-
מלחמה, השפעתם המהפכנית של כלי-זין אטומיים —
כאיסטרטגיים וכטקטיים — ופיתוח מפציצים מהירי-
טיסה בעלי טוח ענקי, פתחו אופקים חדשים-בתכלית
בפני התיאוריה של מלחמה, ודרכי עשיית-מלחמה.

על אופקים חדשים אלה העידה העובדה של מפנה
חדש לקראת איסטרטגיה-של-השמדה, כתוצאה מהא-
פשרות לעריכת מלחמת-בזק שנבעה מעצמת-ההשמד
הכבירה של כלי-הזין האטומיים החדשים ומן האפ-
שרויות להפעיל כלי-זין אלה במהירות ובמפתיע
בדרך-האוויר. כך, הפכו לבעלי חשיבות עילאית גורם
ההפתעה, ויתרונותיה של מהלומה-מקדימה המאפשרת
בכמעט-ודאות למחוז את היריב תוך פרק זמן קצר
מאוד.

תפיסות חדשות בתיאוריה-הצבאית הסוביאטית

ניתן לאמר בודאות, כי אפילו לפני מותו של סטלין
הכירו ראשי הכוחות-המוזיינים הסוביאטיים בכך שבר-
מידה שמדובר בתיאוריה, נתונים הם במצב של
קפיאה-על-שמרים, כתוצאה מן ההתפתחות החדשה
שחלה בתחום העניינים-הצבאיים ומהתאבנותם בדפו-
סי-דוגמות, של העקרונות המקובלים של העבר.

אך המגמות החדשות בתחום הדוקטרינה הצבאית
נתגלו רק אחר מות סטלין. בשביל הדרך בה הפציעו
מגמות אלו לאור העולם אופייניים שני מאמרים
שנתפרסמו בכתב-העת ברי-הסמכא בתיאוריה הצב-
אית הסוביאטית, "המחשבה הצבאית", בספטמבר
1953 הופיע בו מאמר מאת גנ. מיר. ג.א. טאלינסקי,
שכותרתו היתה: "שאלת טיב החוקים במדע הצבאי".

בעל המאמר, פרופסור באקדמיה-הגבוהה ע"ש וורור-שילוב למטה הכללי, וחבר של הענף-ההיסטורי במטה הכללי, היה הראשון שהטיל ספקות לגבי הנחת-היסוד של התיאוריה-הצבאית הסוביאטית, והיא — כי למדע-הצבאי המרכסיסטי נודע מונופולין של מקוריות. ספקות אלה נתגלו בנסיונו להגדיר חוק-יסוד של המלחמה באשר-היא. הוא דחה את המחשבה כי לצורות-חברה שונות ישנם חוקים המיוחדים-להן להשגת הזכיה במלחמה. בדרך זו, אף מבלי שיביע את מחשבותיו במילואן, ביטא טאלינסקי התנגדות להתבדלותה של התיאוריה-הצבאית הסוביאטית. על אף העובדה כי בהמשך הרצאת-הדברים טען המאמר לזכות השגת הנצחון ע"י השמדת כוחות-אויב בסדרת קרבות הבאים זה אחר זה (דהיינו, ע"י שחיקת כוח האויב) ולזכות השמירה על חמשת גורמי-הקבע של סטלין — עורר הוא בכל זאת התקפת-נגד. אדמירל-המשנה י. יאליסאיב, במאמר שהוכתר באותו שם עצמו כמאמרו של טאלינסקי, ביקר את הלז על הגדירו את "חוק המלחמה" כעשוי לחול על שני הצדדים; הוא הצביע על קיום של חוקים המיוחדים-להם בשביל כל גוף-חברתי. אין כמעט ספק כי דיון זה בא בהשראה-מגבוה; שכן מאותו זמן החלה העתונות הצבאית הסוביאטית — והעתון היומי הרשמי של הצבא, "הכוכב האדום" — לפרסם בקביעות תיאורים אובייקטיביים למדי על השקפות המערב, וארה"ב בראש וראשונה, בענין תפעול טנקים ומטוסים ופעולת גייסות שעה שמשת-משים בכלי-זין אוטומיים. אם כי סקירות אלו הכילו תמיד גם התקפות על קווי-המדיניות האמריקאיים, הרי כרגיל נסתיימו הן בהבעת הדעה כי הסטטיסטיקה והרעיונות של הצבאות הזרים ראויים ללימוד רציני, שהרי הצבא הסוביאטי שומה עליו שיתכונן ללחום נגד אויב רב-עצמה ומצויד-היטב; ועליו לדעת את הטקטיקה האויבת ולהבינה. באותו זמן עצמו החלו מופיעים מאמרים המתארים תהליכים "אוטומיים" ו"מימניים", והדנים בשאלות ההגנה ה"אוטומית", כל זה מלמד על החשיבות המיוחסת לכלי הזין האוטומיים החדשים ולהתקדמות שהושגה במערב בענין זה — וכן מעיד הוא על הנסיונות של המחשבה הצבאית הסוביאטית לפשתחרר מאזיקיה.

אותם מאמרים מאת המרשלים סוקולובסקי ורוט-מיסטוב, שנתפרסמו באביב 1955 — היה בהם כדי להראות כי כבר נעשה צעד מפורש בדרך לשחרור

התיאוריה הצבאית מכליו של מדע-צבאי-סטלני. סוקולובסקי הבלית את מלוא משמעותם של כלי זין בעלי יכולת-הרס עצומה, את התפתחותם הכבירה של מטוסים מהירי-טיסה ושל ההנעה-הסילונית — והוא הצביע על חשיבותו המוגברת של גורם-ההפתעה. אחר שהביע את סיפוקו מן המלאכה שנעשתה לשיפור הכוחות-המזוינים הסוביאטיים ולהמצאת הציוד החדש ביותר בשבילם, תבע הוא כי ישתמשו מלוא-השימוש בכל ההישגים המצויים כבר בעין, וכי ההתקדמות בתחום המדע-הצבאי תהיה מהירה וברוכת-דמיון ככל האפשר. העובדה כי על אנשי הסגל-הצבאי מוטלת החובה ללמוד ולחקר יסודית לא רק את תולדות המלחמות הקוד-מות, נסיונו ולקחן, אלא גם את ההישגים המאוחרים ביותר שהושגו הן בכרה"מ והן מחוצה לה — סוקולור-בסקי ראה אותה כסימן לכך כי אמנם יטופל בהצלחה באותן בעיות הצומחות מן הצורך לערוך מבצעי מלחמה בתנאים החדשים של המלחמה. את המטרה הכללית של התכנונות כזו ראה הוא במציאת מענה לצורך לשלול מן ה"תוקפן" את היתרונות הנובעים מיסוד-ההפתעה, וב-בזמן לא להניח לצדך-אתה כי יוטל לתוך מבוכה ואנדרלמוסיה. הוא הדגיש באופן חד-משמעי בהחלט כי אין זה כלל וכלל מספיק להיות מיכן ומסוגל לקבל את פני המהלומה רק במהלומה מצדך.

הפנית תשומת-הלב אל גורם ההפתעה

קביעת הנחות אלו ע"י ראש-המטה-הכללי-המשולב של הכוחות-המזוינים הסוביאטיים (מרשל סוקולור-בסקי) יש בה כדי להעלות רשמית את גורם-ההפתעה למעמד של חשיבות עילאית אף לגבי תפיסת-המלחמה הסוביאטית. באותו-זמן-עצמו מוציאה היא את התיאוריה הסוביאטית מבידודה הקודם לגבי המדע-הצבאי בכללו — ומעלה את השאלה בדבר הצורך בעריכת מלחמה בדמות מהלומה-מונעת. בדרך זו מתבצע שידוד-תפיסות יסודי בתיאוריה הסוביאטית, ומותוות הדרכים החדשות בהן ניתן לסגולה אל התמודות בגורמים המעצבים את פני המלחמה בדורנו.

מאמרו של מרשל סוקולובסקי, אשר נועד לחוגים הרחבים של הציבור הסוביאטי, לא שם עדיין את מגע-המכחול המסיים לשידוד-תפיסות זה. אולם המר-רשל רוטמיסטרוב, ראש האקדמיה לכוחות-השריון ע"ש סטלין, במאמרו "למען פתרון יוצר לבעיות

המדע-הצבאי הסוביאטי" סתם את הגולל על התי-
אוריה-הצבאית של סטלין. רוטמיסטרוב תקף את
הנחת-היסוד בדבר גורמי-קבע הממלאים תפקיד מכ-
ריע לגבי תוצאתה של מלחמה. התקפותיו של רוט-
מיסטרוב התרכזו על משמעותו של גורם-ההפתעה.
הוא הקשה, מהו התפקיד שגורם זה ממלא בתנאים
הנוכחיים כאשר יש להביא בחשבון כלי-זין אטומיים
ומימניים; והוא עצמו נתן את התשובה לכך. הוא
קבע כי מעולם לא היה כל ספק לגבי כך כי
ההפתעה ממלאת תמיד תפקיד רב-חשיבות, וכי
במקרים ידועים היתה לה השפעה מכרעת על תו-
צאתה של מלחמה. יתר על כן, היום עשוי גורם זה
— באם ישתמשו בכלי זין אטומיים ומימניים —
להיות אחד הגורמים הראשיים לא רק ברגע התחלת
המלחמה, אלא אף בכל שעה במשך מהלכה. הוא
הוסיף ואמר כי העובדה שחיבורים וכתבים העוסקים
ב"חמשת גורמי הקבע" כמעט ולא הזכירו את יסוד
ההפתעה, ספק אם מעידה היא על גישה-יוצרת אל
פתרון הכעיות המתייצבות בפני המדע-הצבאי.
בהמשך דבריו ניסה רוטמיסטרוב להוכיח, באמי-
צעות, המתודה הדיאלקטית, כי את "גורמי הקבע"
אשר העכיר תחת שבת ביקורתו, יש להוסיף-ולקיים.

הוא טען כי אפילו אנשי הצבא והמדע הבורגניים
לא שללו את חשיבותם של גורמי-הקבע, הגם שהם
מכנים אותם בשמות אחרים.

את מאמרו סיים רוטמיסטרוב בהעלאת השאלה
בענין גורם-המרחק (או המרחב) אשר אותו ראו
הנוהים-אחרי-סטלין כדבר בעל חשיבות משנית. הוא
תקף את הדעה כי מותר להשתמש במרחק בשביל
למשוך את האויב אל עומקה של הארץ, על-מנת
להביסו בשלב מאוחר יותר. כאן לפנינו התקפה על
סטלין עצמו — שכן את ההכרח-שבמציאות לסגת
נסיגה ממושכת בפני ההסתערות הגרמנית העלה
הלז למדרגת מצוה מטעם התיאוריה, על-מנת להצ-
דיק בזאת את העובדה כי לתמרון-ההתקפה-הנגדית
שלו הגיע אחר אותה נסיגה ארוכה — אשר לפי
טענתו תוכננה מראש; מהצגת-דברים זו ע"י סטלין
נבעה, איפוא, השאלה האם מותר לבנות תפיסת-
מלחמה על "מכירת מרחב בעד זמן". רוטמיסטרוב
רואה את המרחק כרב-חשיבות, היות ויש בו כדי
לאפשר את פיוורם של האוכלוסיה, מרכזי התעשייה
וכל משאבי-הייצור על פני איזורים נרחבים — גורם
אשר לפי דעתו עתיד להיות לבעל ערך חיובי רב
במצבי מלחמה אטומית או מימנית.

אמרות • השנות • מושגים

בויכוח בשאלות תכנית ההזדינות, אשר התנהל השנה בבית הנבחרים הבריטי, אמר

ג' דא-פראיטאס, מי שהיה סגן-מיניסטר-האוויריה בממשלת ה"ליבור", בין השאר:

"אין אני מרוצה מן הסידורים שנקבעו בין הבריטים לאמריקאים, בענין האחסנה של

הקליעים-המונחם לטוח 2500 ק"מ (הכונה — לקליעי-תור, שהובטחו לבריטים. — המער.)

— אשר הממלכה-המאוחדת הינה המקום המובן-מאליו ממנו ישוגרו — ובענין השליטה עליהם

נראים-הדברים כי אנשי-צבא בריטיים הם אשר יכוננו קליעים-מונחים אלה של ארה"ב ויקיימו

את תחוקתם; אולם האמריקאים ישמרו לעצמם את השליטה על ראשי-הנפץ — שבלעדיהם

הקליעים-המונחים הום חסרי-תועלת. מוטב, לדעתי, כי נניח לאמריקאים לאחסן את ראשי-

הנפץ ולקיים את הפיקוח עליהם — אכן, כשהללו מורכבים לתוך חזדי-הקליעים — ונניח

לאנשינו — ולא לאמריקאים — להגיש לתוך מנגנוני-הניהול של הקליעים-המונחים את הנתונים

והידיעות הנחוצים בשביל לכוון אותם אל היעד בו בחרנו."